

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ సప్తపంచాశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తపంచాశః సర్గః ॥

సుమంత్రస్యాయోధ్యాయాం పరావర్తనం తస్య ముఖతః శ్రీరామస్య సందేశం
శ్రుత్వా పౌరాణాం విలాపో దశరథస్య కౌసల్యయాశ్చ
మూర్ఛాంతఃపురస్థానాం రాజ్ఞీనామార్తనాదశ్చ

కథయిత్వా తు దుఃఖార్తః సుమంత్రేణ చిరం సహ |
రామే దక్షిణకూలస్థే జగామ స్వగృహం గుహః || 2.57.1 ||

భరద్వాజాభిగమనం ప్రయాగే చ సభాజనం |
ఆ గిరేర్గమనం తేషాం తత్రస్థైరభిలక్షితం || 2.57.2 ||

అనుజ్ఞాతః సుమంత్రోఽథ యోజయిత్వా హయోత్తమాన్ |
అయోధ్యామేవ నగరీం ప్రయయౌ గాఢదుర్మనాః || 2.57.3 ||

స వనాని సుగంధీని సరితశ్చ సరాంసి చ |
పశ్యన్ యత్తో యయౌ శీఘ్రం గ్రామాణి నగరాణి చ || 2.57.4 ||

తతః సాయాహ్నాసమయే ద్వితీయేఽహని సారథిః |
అయోధ్యాం సమనుప్రాప్య నిరానందాం దదర్శ హ || 2.57.5 ||

స శూన్యామివ నిఃశబ్దాం దృష్ట్వా పరమదుర్మనాః |
సుమంత్రశ్చింతయామాస శోకవేగసమాహతః || 2.57.6 ||

కచ్చిన్న సగజా సాశ్వా సజనా సజనాధిపా |
రామసంతాపదుఃఖేన దగ్ధా శోకాగ్నినా పురీ || 2.57.7 ||

ఇతి చింతాపరః సూతో వాజిభిః శీఘ్రయాయుభిః |
నగరద్వారమాసాద్య త్వరితః ప్రవివేశ హా || 2.57.8 ||

సుమంత్రమభిధావంతః శతశోఽథ సహస్రశః |
క్వ రామ ఇతి పృచ్ఛంతః సూతమభ్యద్రవన్ నరాః || 2.57.9 ||

తేషాం శశంస గంగాయామహమాపృచ్ఛ్య రాఘవం |
అనుజ్ఞాతో నివృత్తోఽస్మి ధార్మికేణ మహాత్మనా || 2.57.10 ||

తే తీర్ణా ఇతి విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖా నరాః |
అహో ధిగితి నిఃశ్వాస్య హా రామేతి విచుక్రుశుః || 2.57.11 ||

శుశ్రావ చ వచస్తేషాం వృందం వృందం చ తిష్ఠతాం |
హతాః స్మ ఖలు యే నేహ పశ్యామ ఇతి రాఘవం || 2.57.12 ||

దానయజ్ఞవివాహేషు సమాజేషు మహత్సు చ |
న ద్రక్ష్యామః పునర్జాతు ధార్మికం రామమంతరా || 2.57.13 ||

కిం సమర్థం జనస్యాస్య కిం ప్రియం కిం సుఖావహం |
ఇతి రామేణ నగరం పిత్రేవ పరిపాలితం || 2.57.14 ||

వాతాయనగతానాం చ స్త్రీణామన్వంతరాపణం |
రామమేవాభితప్తానాం శుశ్రావ పరిదేవనాం || 2.57.15 ||

స రాజమార్గమధ్యేన సుమంత్రః పిహితాననః |
యత్ర రాజా దశరథస్తదేవోపయయౌ గృహం || 2.57.16 ||

సోఽవతీర్య రథాచ్ఛీఘ్రం రాజవేశ్మ ప్రవిశ్య చ |
కక్ష్యాః సప్తాభిచక్రామ మహాజనసమాకులాః || 2.57.17 ||

హర్ష్యైర్విమానైః ప్రాసాదైరవేక్ష్యాథ సమాగతం |
హాహాకారకృతా నార్యో రామాదర్శనకర్మితాః || 2.57.18 ||

ఆయతైర్విమలైర్వైరశ్రువేగపరిప్లుతైః |
అన్యోన్యమభివీక్షంతేఽవ్యక్తమార్తతరాః స్త్రియః || 2.57.19 ||

తతో దశరథస్త్రీణాం ప్రాసాదేభ్యస్తతస్తతః |
రామశోకాభితప్తానాం మందం శుశ్రావ జల్పితం || 2.57.20 ||

సహ రామేణ నిర్యాతో వినా రామమిహాగతః |
సూతః కిం నామ కౌసల్యాం క్రోశంతీం ప్రతివక్ష్యతి || 2.57.21 ||

యథా చ మన్యే దుర్జీవమేవం న సుకరం ధ్రువం |
ఆచ్ఛిద్య పుత్రే నిర్యాతే కౌసల్యా యత్ర జీవతి || 2.57.22 ||

సత్యరూపం తు తద్ వాక్యం రాజస్త్రీణాం నిశామయన్ |
ప్రదీప్త ఇవ శోకేన వివేశ సహసా గృహం || 2.57.23 ||

స ప్రవిశ్యాష్టమీం కక్ష్యాం రాజానం దీనమాతురం |
పుత్రశోకపరిద్యూనమపశ్యత్ పాండురే గృహే || 2.57.24 ||

అభిగమ్య తమాసీనం రాజానమభివాద్య చ |
సుమంత్రో రామవచనం యథోక్తం ప్రత్యవేదయత్ || 2.57.25 ||

స తూష్ణీమేవ తచ్చుత్వా రాజా విద్రుతమానసః |
మూర్ఛితో న్యపతద్ భూమౌ రామశోకాభివీడితః || 2.57.26 ||

తతోఽంతఃపురమావిధ్ధం మూర్ఛితే పృథివీపతౌ |
ఉచ్ఛ్రిత్య బాహలా చుక్రోశ నృపతౌ పతితే క్షితౌ || 2.57.27 ||

సుమిత్రయా తు సహితా కౌసల్యా పతితం పతిం |
ఉత్థాపయామాస తదా వచనం చేదమబ్రవీత్ || 2.57.28 ||

ఇమం తస్య మహాభాగ దూతం దుష్కరకారిణః |
వనవాసాదనుప్రాప్తం కస్మాన్న ప్రతిభాషసే || 2.57.29 ||

అద్యేమమనయం కృత్వా వ్యపత్రపసి రాఘవ |
ఉత్తిష్ఠ సుకృతం తేఽస్తు శోకే న స్యాత్ సహాయతా || 2.57.30 ||

దేవ యస్యా భయాద్ రామం నానుపృచ్ఛసి సారథిం |
నేహ తిష్ఠతి కైకేయీ విశ్రబ్ధం ప్రతిభాష్యతాం || 2.57.31 ||

సా తథోక్త్వా మహారాజం కౌసల్యా శోకలాలసా |
ధరణ్యాం నిపపాతాశు బాష్పవిప్లుతభాషిణీ || 2.57.32 ||

విలపంతీం తథా దృష్ట్వా కౌసల్యాం పతితాం భువి |
పతిం చావేక్ష్య తాః సర్వాః సమంతాద్ రురుదుః స్త్రియః || 2.57.33 ||

తతస్తమంతః పురనాదముత్థితం
సమీక్ష్య వృద్ధాస్తరుణాశ్చ మానవాః |
స్త్రియశ్చ సర్వారురుదుః సమంతతః
పురం తదాసీత్ పునరేవ సంకులం || 2.57.34 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తపంచాశః సర్గః ||